

A N E T E
B J E U F E L T

*Kad ti život uvali
nilskog konja*

Prevela sa engleskog
Tatjana Milosavljević

■ Laguna ■

Naslov originala

Annette Bjergfeldt

HØJSANGEN FRA PALERMO VEJ

Copyright © Annette Bjergfeldt 2020

Published by agreement with Salomonsson Agency

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Kad ti život uvali
nilskog konja*

Sadržaj

Prvi stav

C-dur

Allegro ma non troppo

Vreme čuda.	13
<i>Литературное кафе</i>	26
Palermovej	36
Oči golubije.	45
Sestre	58
Divlje zveri	66
Suze Svetog Lavrentija.	76
Pukotina na nebu	88
Ko šiša tog seronju.	100
Ljudi iz više delova.	109
Povratak.	119
Kaputiti se	132
Nagnječena jabuka.	139

Lukavi mangup	148
Šesnaestomilimetarski film	158

Drugi stav

A-mol

Passionata – a quattro mani

Hronos	165
Napuljskožuta i koloristički bas	173
Putnik kroz vreme	184
Sebastijan	196
Mindūše i šape	207
Krv boje maka i mišolovke	214
Velika srca i objektivni koji smanjuju	223
Fotografije s venčanja	238
Turneja	244
Noseće grede	251

Treći stav

Dis-mol

(Diabolus in musica)

Bruscamente con forza

Pjaca di Sant'Apolonija	259
Venčanje	273
Zimski san	281
Olgina pjesma nad pesmama	289
Najteži kamen	297

Scena ludila301
Povratak kolorista313
Infracrveno svetlo320
Karl328
Nilski konji332
Najmanja babuška342
Poslednji pokušaj atentata350
Zvuk bubnjeva357
Mala Amazonka369
Varnica378
Izjave zahvalnosti389

Prvi stav

C-dur

Allegro ma non troppo

Vreme čuda

Kad je Filipa prvi put umrla, Olga i ja smo upravo navršile sedam godina.

Naša starija sestra je svest izgubila veoma naglo, propavši kroz rupu u vremenu i išunjavši se na prstima u jarku svetlost *na drugoj strani*. Oko nje se lelujalo beskonačno mnoštvo duša, a ona je bila jedna od njih.

Majka je pozvala sveštenika iz Crkve Aleksandra Nevskog u Brelgejlu. Brojanice, pojanje na starinskom jeziku i ostatak porodice: svi smo se nabili u Filipinu sobu u kući u Palermoveju.* Olga, moja sestra bliznakinja, sedela je na krevetu; plakala je. Oči su joj bile još zelenije nego inače. Pored uzglavlja kreveta stajala je naša baba Varenjka, Ruskinja, u kućnoj haljini koja je mirisala na kisele krastavčiće.

Nikada pre toga nisam doživela ništa natprirodno i stoga sam se kolebala između strašne ljubomore zbog toga što je Gospodu draže Filipino društvo i užasnutosti zbog toga što zauvek gubim sestru.

* Danske reči *gade* (izgovara se *gejl*) i *vej* znače ulica, put, drum, uličica i sl. Tako je Brelgejl (dan.: *Bredgade*) Široka ulica, Palermovej – Ulica Palermo, itd. (Prim. prev.)

Šta je vratilo Filipu u život – miris kiselih krastavčića, sveštenikove molitve ili tatine ruke – to ne znam, ali kad je ponovo otvorila oči, ležala je u tatinom naručju.

„Čudo“, uzviknula je Olga.

„Da!“, prošaputala je majka. „Otvori prozor! Tvojim sestri treba svežeg vazduha!“

Zatim je pala na kolena i zahvalila svešteniku. On je još jednom blagoslovio Filipu, spakovao svoje brojanice i izašao iz sobe. Okrznula sam pogledom babu, koja svog zemljaka za sve to vreme ne beše udostojila ni jednog jedinog pogleda. Po Varenjkinom mišljenju sva ta priča o Božjim dušama bila je, kratko i jasno, čista besmislica, koja je svakako poticala od bunila.

„*Какая ложь!* Laži i budalaštine!“

Kakve duše, kakvi bakračići. Čak su se i snovi koje smo sanjale svake noći objašnjavali kao magloviti moždani otpad.

„Sanjate samo kad se uveče najedete ustajale sarme!“

Većina babine familije nestala je pod vlašću cara, Lenjina i Staljina. Vreme čuda je očigledno bilo stvar prošlosti.

*

Moja baba Varenjka Sovalska rođena je 1900. godine u propalom porodičnom cirkusu na blatnjavoj poljani istočno od Sankt Peterburga.

Na sopstvenoj se koži uverila da je magija iluzija koju uvežbavaš do besvesti ne bi li je održao. Cirkuski konji saplitali su se o rođena kopita kaskajući ukrug po ledenom manježu, a upravitelj cirkusa, moj pradedo Igor, zaudarao je na votku i međunožja svakojakih žena. Da ionako nisu bili češće gladni nego siti, artisti bi verovatno bili objavili štrajk glađu.

Jedina nada da privuku narod i opstanu bio im je nilski konj kog je Varenjkin otac 1914. godine u naletu megalomanije dopremio u Sankt Peterburg. Cirkus Sovalski, sa svojim uobičajenim lošim odabirom trenutka, smestio se tu usred generalnog štrajka.

* * *

Moj pradedu je zapravo poručio slona. Iz jednog zoološkog vrta u Poljskoj koji je, prema Varenjkinim rečima, rasprodao čitava krda životinja brže no što kobila stigne da se popiša. Plan je bio da se slon, kad se sve ostalo posvršava, utovari u Dancigu i otud otpremi u teretnu luku u Sankt Peterburgu, gde je imao da bude preuzet na sidrištu broj 26.

Narednih meseci Igor nije govorio ni o čemu sem o Slonu koji treba da stigne. Slonu s velikim S. O tome kako će odsad pa nadalje sve biti sjajno. O tome kakvu će senzacionalnu tačku on lično izvoditi s tim veličanstvenim stvorenjem. Prodaja karata ima da rastura. Nikad više neće uveće leći gladni. OVO je njihova velika šansa.

Došao je naposletku i dan kad se očekivalo da brod koji je prevezio Slona pristane u luku. Moj pradedu je poveo sa sobom Varenjku i mišićavu Svetlanu. Svetlana je mogla da podiže teške terete i umela da vozi kamion. Pun iščekivanja, Igor je žmirkao na suncu dok se plovilo usidravalu pod nebom bez oblačka. Dizalica je polako podigla drveni sanduk iz utrobe lađe i onda počela da ga spušta sa gornje palube.

„Мы ждем слона! Čekamo našeg Slona! *Слона!* Vidite li?“ ,dovikivao je Igor ponosno posmatračima na pristaništu, velikoj gomili nadničara i mornara u potrazi za poslom. Sanduk je još visio u vazduhu, a napetost je narastala.

Ubrzo je postalo očigledno da nešto nije u redu.

Što se više približavao tlu, sanduk je izgledao sve manji.

„Taj Slon se skupio pri pranju“, progundala bi Varenjka svaki put kad je Olga i ja nagovorimo da ispriča tu priču.

Jer kad je Svetlana tamo na doku otvorila mali, premaleni sanduk, ugledali su pegavog sivog nilskog konja s malim ružičastim ušesima, razjapljenim čeljustima, ogromnim zubima i grdno smrdljivim dahom.

Igor je pljuvao, proklinjao i šutirao šta je stigao, psujući čitavu Poljsku, a naročito Dancig i njegov zoološki vrt. Zatim

se srušio od iznemoglosti i pogledao u nilskog konja koji je pun nade izvirivao iz sanduka.

Moj praded a je izvadio pljosku iz džepa na kaputu, ali bila je prazna. Pošto ga je čuo kako velikim rečima hvali dolazećeg Slona, lučki kapetan se smilovao na njega. Izvadiivši sopstvenu pljosku, dao je upravitelju cirkusa da povuče iz nje.

Posle petnaest minuta očajavanja Igor se pribrao.

„Varenjka! Svetlana! Slonovi su prevaziđeni. *Тривиальный... Заурядный!* Banalni! Ima ih gde god hoćeš. Cirkus Kiniceli se davi u njima. Ali NILSKI KONJ! *To* niko nema.“

Varenjka i Svetlana su zurile u njega bez reči.

Kamion koji je trebalo da preveze nilskog konja s pristaništa nije hteo da upali. Sunčani dan koji je počeo tako lepo, snovima o Slonovima s velikim S, završio se tako što su Igor, Varenjka i Svetlana morali da ostave kamion i da se pešice upute s kraja na kraj Sankt Peterburga vukući za sobom smrdljivog nilskog konja. Celim putem do Cirkusa Sovalski.

„Ovako se privlači pažnja, moje dame. Ovo je najbolja moguća reklama!“, govorio je Igor dok su išli gradom, a narod buljio u njih.

Prolaznici su se smejali, odmahivali glavom ili skidali šešire u podrugljivom pozdravu. „Čekajte samo. Publika ima da navire u buljucima! Nadmašićemo Kinicelije!“

Naravno, nisu ih nadmašili; ali jedno se mom pradedi moralo priznati – posedovao je jedinstveni dar da svaki promašaj prikaže kao manu Božju, upravo palu s neba. Megaloman od glave do pete, zahtevao je ponizno divljenje za svaki pogrešan korak koji je napravio.

Sledeće nedelje Varenjka je jurcala ulicama lepeći nove plakate sa slikom nilskog konja, gurajući se kroz mnoštvo anarhista, pobunjenih fabričkih radnika i krvavocrvenih zastava.

Iste godine izbio je Prvi svetski rat. Car je ugušio pobunu među svojim podanicima i promenio ime prestonice u Petrograd, jer je zvučalo više ruski.

Varenjka je, međutim, jedva i primećivala išta od toga, zato što se na samom kraju sezone pojavio mladi patuljak po imenu Vadim i pridružio trupi. Njih dvoje su počeli da zajedno dresiraju nilskog konja. Vadim, inače stručnjak za salta i skokove na trambulini, brzo je uklopio životinju u svoju tačku. Dok je u Evropi besneo rat, njih troje su postali nerazdvojni. Vadim, Varenjka i nilski konj.

U prvo vreme Varenjka nije bila sigurna kome se više divi, virtuoznom Vadimu ili nilskom konju, koji je pak izgledao krajnje ravnodušan zbog toga što nije slon kog je pradedu Igor poručio.

Međutim, kako su meseci prolazili, u Varenjkinom srcu više nije bilo ni najmanje sumnje i Vadim se preselio u njena stara cirkuska kola. Bio je prvo ljudsko biće kome je poklonila poverenje otkako je u devetoj godini ostala bez majke.

Moja baba je izvodila sopstvenu bravuru, tačku koju je u narednim godinama usavršila. Omalena i snažna, bila je visoka jedva metar i po. Telo joj je bilo toliko gipko da se moglo na nemoguće načine savijati iščezavajući u mađioničarevim tajnim kutijama i pretincima.

Kao dama pretesterisana nadvoje, brzo je naučila gde spadaju različiti delovi života. Shvatila je da nema te čarolije koja će te sastaviti – ne ako si se istinski slomio. Jer sreća je ćudljiva.

Hiljadu devetsto sedamnaeste boljševici su jurišali na Zimski dvorac, a godinu dana posle toga, kad je navršila osamnaestu, Varenjka je posmatrala kako njen voljeni Vadim loše doskače. Poleteo je uvis s trambuline kao i uvek, i izveo u vazduhu svoj dvostruki salto, ali te večeri je, umesto da se dočeka na leđa nilskog konja, završio u njegovim otvorenim raljama. Publika nije shvatila da prisustvuje kobnoj grešci. Narod je oduševljeno

poskakao vičući *da capo, da capo* dok je Vadim iščezavao u ždrelu nilskog konja ostavljajući Varenjku samu na svetu.

*

Moj deda je za to vreme plesao kadril u Kopenhagenu. Bio je drugi sin veletrgovca čija porodica za vreme Prvog svetskog rata nije ni u čemu oskudevala. Prodavali su mesne konzerve svim zaraćenim stranama u Evropi, svinjske plečke koje su završavale u i u nemačkim i u francuskim rovovima. Nije im manjkalo novca. Ipak, Hanibal Severin Meler nije imao mira.

Prvi svetski rat bio je kad su Pikasovi portreti dobili oči na potiljku, i kad je Prust u Parizu tragao za izgubljenim vremenom i madlenama. Šenberg je izumeo dodekafoniju, korset je izašao iz mode, a žene su dobile pravo glasa. No ništa od svega toga nije mnogo značilo u dedinom domu u Amejljijejglu. Nameštaj s kog su visile kićanke stajao je na istom mestu gde i hiljadu osamsto devedesetih. Štukaturâ na zidovima i tavanicama, gomile drangulija, resa i abažura od baršuna bilo je u svih devet soba kao pečuraka posle kiše.

Išli su u pozorište, tačno, i organizovali prijeme za važne i viđene, ali najviše zato da i sami budu viđeni ili da obavljaju poslove u predasima. Hanibalovim sestrama to je pružalo šansu da nađu dobre ženike, a Veletrgovcu priliku da ugovori novu porudžbinu. Retko kad se razgovaralo o predstavama, sem ako neka od glumica nije bila upletena u novi *skandal!*

Veletrgovčeva deca su morala da uče da sviraju klavir, ali fokus je bio na njihovoj sposobnosti da odlupaju skale i, više od svega, da sviraju sonate ne grešeći.

Kad je deda bio mali, njegovi roditelji držali su se svak svog kraja velikog, raskošnog stana, dok su deca trčkarala od jednog do drugog prenoseći neiskrene poruke. Između radne sobe obavijene dimom cigara u stražnjem delu stana i majčinog

budoara, s njegovim otomanom i blagim mirisom sapuna s aromom ruža, nikad nije razmenjena ni jedna jedina nežna reč.

Hanibalova majka je, u tom stanu od tri stotine kvadratnih metara, uzalud pokušavala da se ugrije. Sedela bi pored prozora s pogledom na ulicu, pogotovo u kasno poslepodne, kad je sunce prolazilo tuda i poigravalo sat vremena na belo ofarbanom simsu.

Hladnoća u stanu se pojačala kad je Veletrgovac bez objašnjenja odlučio da noći provodi drugde u gradu. Ista hladnoća se nepovratno uselila u kosti njihove majke kad je diferija odnela Hanibalovog četiri godine starijeg brata Alfreda. Mladić je proveo beskrajno dugu noć boreći se s krupom i visokom temperaturom, ali uzalud. Ujutru je bio mlitav, a lice mu je imalo plavičastu nijansu. Nije disao.

A smrt je nastavila dalje ne osvrćući se.

Hanibalova majka je bledo gledala nekud u daljinu držeći u rukama olovku i sveščicu. Kad je na trenutak otišla od prozora da kaže nešto kuhinjskoj sluškinji, Hanibal se ušunjao u njenu sobu da vidi šta je napisala. Prelistavao je stranice, ali na njima nije bilo ničega sem jedne jedine rečenice. *Tuga je živi stvor*, pisalo je drhtavim rukopisom. I onda se niz stranicu slivala sasušena mrlja plavičastocrnog mastila, kazujući ostatak priče.

Deda je svake noći sanjao Alfreda. Sanjao je pupoljke koji se nikad ne razvijaju, samo se skvrče. Živahne mlade listiće i prašnike kako venu i nemo padaju na lakirani parket, samo da bi ih sobarica počistila metlom. Prenerazila ga je spoznaja da ljudsko biće počiva na tako nesigurnim temeljima, te da je prskanje jednog jedinog krvnog suda sve što stoji između života i smrti. Deda se na grobu svoga brata zarekao da će on, Hanibal Severin Meler, živeti za strast. Neće protračiti ni sekund na nevažno i nepotrebno. I nikad neće zatrpavati sebi

život tričarijama poput resa niti gizdavam sofama na kojima njegovi roditelji ionako gotovo nikad nisu sedeli zajedno.

Hanibal je imao san: zamišljao je kuću punu svetla i otvorenih prozora. Dečjeg smeha, umetnosti i ljubavi. Pesnici će recitovati prekrasne strofe u hladovini vrbe u stražnjem dvorištu, a boemi će pod njegovim krovom priređivati zabave. Kroz otvorene prozore čuće se divna muzika i biće kao da kuća lebdi. Zamišljao ju je: *lebdeća kuća*.

U stvari, deda je samo na koncertima Čajkovskog ili dok čita Psmu nad pesmama u Bibliji osećao da mu srce udara odgovarajućim tempom. Ubrzano bilo, krv koja mu tako mahnito teče telom da je gotovo mogao da joj oseti ukus.

Bibliju je dobio kad se krizmao, poklonila mu ju je tetka Tea, koja je živela u Johanesburgu, s muškarcem crnjim od ebanovine. Tetka je, upravo iz tog razloga, bila u nemilosti porodice. Dopustili su mu da primi poklon samo zato što se sastojao od pouzdane Biblije. Na prvom, praznom listu bilo je rukom ispisano: „Dragi nećaće. Pročitaj Pavlovu prvu poslanicu Korinćanima. Psmu nad pesmama. Sve ostalo tek posle toga. Tvoja tetka Tea.“

Sa stranica su se izvijali mirisi smirne, napuklih narova i opojnog, aromatičnog cimeta iz daleke zemlje. „Usne su ti kao konac skerleta... Bolja je od vina ljubav tvoja, i miris ulja tvojih od svih mirisnijeh stvari“, * pisao je kralj Solomon, koji je pre tri hiljade godina živeo u Jerusalimu. Opijen ljubavlju.

Baš *tamo*, u tim stihovima, želeo je deda da živi!

Jednom prilikom kad je Sara Bernar došla u Dansku, video ju je ispred hotela *D'Angleter*. Njen dolazak je izazvao pravu senzaciju. Hanibala je opčinjavala poput istoimene poslastice

* Pesma nad pesmama 4, 3; 4, 10, Stari zavet, prev. Đura Daničić. (Prim. prev.)

smišljene u čast jedne njene posete Francuskoj, sa hrskavom koricom s bademima, gorkoslatkom čokoladom i erupcijom divljih ljubičica na vrhu. Jednonoga lepotica tumačila je Hamleta, jednako kao i druge muške uloge, i bilo je u tom tipu žena nečega što ga je privlačilo. Uznemirujuće – eto kakve su bile. I proklinjao je sebe zbog toga što nema hrabrosti da izađe iz gomile i priđe joj.

Čarolija Sare Bernar navela je dedu da propusti ne malo večeri plesanja kadrila s ćerkama iz dobrostojećih građanskih porodica. Umesto toga je – uprkos tome što je radno vreme u veletrgovinskoj firmi počinjalo rano ujutru – počeo da zalazi u male, prljave pabove, po mogućnosti u mračnim suteranima na pristaništu u Nihavnu. PAZI, STEPENICE glasili su natpisi na oljuskanim vratima, i on je oduševljeno silazio. Niza zidove su se slivale čežnje. Toaleti su odzvanjali od uzvika mornara i otmene gospode u zanosu veoma fizičke vrste ljubavi. Devojke Nihavna bile su, naime, čuvene po brojnim trikovima u pufnastim rukavima. Dedu je za to vreme sedeo napred za stolom, slušajući bučne slikare s Akademije lepih umetnosti kako cele bogovetne noći piju i raspravljaju se.

U prvo vreme niko nije obraćao pažnju na Hanibala, ali s vremenom su konobar i par slikara počeli da mu se javljaju kad se pojavi u pabu. Lagano se primicao klaviru, gde je pijanista vredno udarao po dirkama. Američki regtajm, pomešan s popularnim pesmama s letnjih revija. Njih dvojica su počeli da ćaskaju i dedi je jedne večeri bilo dozvoljeno da odsvira numeru. Odabrao je argentinski tango, koji je kratko vreme pre toga ušao u modu u Evropi. *La Belle Creole*, *Lepa Kreolka*, utišala je čak i najpijanije goste. Leđa su se ispravljala, pete sastavljale. Pružale su se ruke i parovi su plesali priljubljeni, gotovo bez ikakvog poštovanja. Pa i prema devojkama iz Nihavna. Budeći se mamuran posle tih uzavrelih noći, Hanibal

bi celog narednog dana lutao po kancelarijama veletrgovinske firme lebdeći u oblaku tanga.

U maju je u bioskope stigao nemi film *Ana Karenjina*. Glavnu ulogu tumačila je legendarna Beti Nansen, a deda je uspeo da se domogne karte za premijeru. Išao je sâm, da mu porodica ne pokvari susret s divom.

Pre no što će film početi, gospođa Nansen je izašla i poklonila se pred publikom, koja joj je nekoliko minuta aplaudirala. Posle toga je zablistala na platnu u Tolstojevom klasiku, u kom žena iz visokog društva carske Rusije bira strast i snosi posledice zbog toga. Najteže posledice.

Po završetku filma vlasnik bioskopa je priredio prijem u foajeu, kako bi ljudi mogli da upoznaju glumicu. Deda je stajao nasred prostorije pijuckajući šampanjac i motreći na vrata kroz koja je trebalo da uđe Beti Nansen. Kad se naposletku pojavila, ponovo ju je dočekaao srdačan aplauz. Sasvim slučajno, zastala je blizu Hanibala. Tamnokosa i tamnooka, lepa, ispunjavala je čitavu prostoriju naročitim mirisom.

„Gospođo Nansen“, zaustio je na sopstveno iznenađenje.

Srce mu je bubnjalo u grudima; čuo je sopstveni glas kao da dolazi odnekud spolja.

„Da“, odvrtila je, što je bilo još veće iznenađenje.

Glumičine oči boje lešnika, prepune iskustva, zagledale su se na jedan kratak trenutak pravo u njegove. Blago je nakrivila glavu u iščekivanju.

Deda je bio plav mladić lepih crta i njoj na usnama zaigra trag osmeha.

Hanibal u neprilici pročisti grlo. Međutim, iz njega je navrla samo smušena gomila nesuvislih reči bez ikakvog smisla. Video je kad je razočaranje preletelo preko lica gospođe Nansen pre no što se okrenula prema grupi zrelijih obožavalaca. Stoga se Hanibal podvijenog repa iskrao napolje.

„Nikad više“, zaricao se koračajući po barama na putu do kuće. „Nikad više neću da stojim i skanjeram se kao da sam idiot. Moram da odem i vidim sveta. Pojma nemam ni o čemu.“

Posle Alfredove smrti Hanibal je postao najstariji sin i očekivalo se, naravno, da će jednog dana preuzeti porodični posao. Njegov otac nije bio nimalo srećan zbog toga, jer je odavno znao da je njegov sin isuviše veliki sanjar da bi ikad predvodio neko profitabilno preduzeće. Alfred je, s druge strane, bio mlad čovek snažnog karaktera, sa smislom za posao i osećajem za dužnost.

Veletrgovac je, štaviše, naleteo u Nihavnu na Hanibala posle jedne večerinke u restoranu *A Porta*. Dakle, to što je glava porodice dozvoljavala sebi određene slobode po budžacima Nihavna bilo je jedno. Da je njegov sin imao iste poroke, to možda čak i ne bi bilo tako loše. Mogli bi tu i tamo zaverenički namignuti jedan drugom. Ali da se bruka i sramoti gledajući svog jedinca kako poput nekakvog ofucanog muzikanta udara po dirkama svirajući pesme argentinskih radnika? Ne. Ne. Smrt je odnela pogrešnog sina.

Hanibal je i previše dobro znao da je otac razočaran njime, i tog trenutka je vrlo malo nedostajalo da odluči da se spakuje i otisne u svet. Verujem, međutim, da je vrlo brzo shvatio kako ne želi da skonča kao mornar oboleo od skorbuta ili kao jektičavi klavirista u Nihavnu, zbog čega je odlučio da se nagodi sa samim sobom. Kad si rođen sa srebrnom kašičicom u ustima, može biti teško naći se na rubu smrdljivog ambisa siromaštva i nadati se da ćeš tamo dole upoznati neke sjajne ljude.

Ne, Hanibal je morao da istraje u očevom preduzeću. Da napreduje i pronade unosne poslove koje će moći da predvodi. A kad jednom stekne novac i iskustvo, *tada* će bataliti sumnjivu trgovačku praksu porodične firme i uputiti se velikim koracima u budućnost s anarhistima i umeticima.

Usledilo je razdoblje kad je Hanibal izbegavao Nihavn i iz jutra u jutro savesno ranio. Brijao se i doterivao za posao, sve sa leptir-mašnom, prslukom i razdeljkom na sredini. Dugački radni dani i poslovne večere ispunjene beskrajnim nagvaždanjem o pošiljkama robe, dividendama i zaradi dovodili su ga do ludila. Radili su ono što su ljudi radili već generacijama. Pušili cigare i satirali hranu sa stola.

Vikende je deda, međutim, i dalje posvećivao sanjarenju. Vozio je bicikl i tragao za svojom lebdećom kućom. Jednog dana u junu stigao je čak do Amagera, kad ga je izbledeli natpis *NA PRODAJU* naterao da stane nasred Palermoveja. Natpis je bio oboren i ležao je jednim delom na trotoaru. Velika bela kuća koja se jedva razaznavala iza glogove živice izgledala je nenastanjena.

Sišavši s bicikla, ušunjao se kroz metar visoku travu i smesta se oduševio ugledavši podivljalo zelenilo u stražnjem dvorištu i balkon na prvom spratu. Vila je bila zapuštena, s pokidanim olucima i razbijenim prozorima. Međutim, zaljubio se u baštenske lozice što su se uvlačile kroz prozore, i u svetlucave makove koji su na najlepši mogući način zaposeli tlo.

U to vreme, u toj ulici – Palermoveju – nalazilo se svega nekoliko kuća. Kucao je na sva vrata u okolini, ali niko nije mogao da se seti kad je poslednji put video vlasnika. Komšije preko puta mislile su da je imanje pripadalo osobenjaku koji je umro bez naslednika. Kuća je već decenijama propadala. Na vratima nije bilo pločice s imenom i prezimenom.

Može li biti da je ovo Hanibalova kuća? Hoće li doći ovamo i osloboditi se svoje porodice u Amejljigejlu?

No deda je ponovo morao da se strpi. Još nije imao novca za jednu takvu kupovinu i beše tek počeo da dokazuje ocu svoju vrednost u preduzeću. Ipak, uzeo je natpis *NA PRODAJU* i ubacio ga u šupu u dvorištu vile, da ne bi neko drugi došao u

iskušenje da je kupi. Dok je sedeo i dremao na poslepodnevnom suncu, sanjao je egzotične žene, rusku književnost i svet koji se pokreće u ritmu muzike Čajkovskog. Nemi film o onoj strastvenoj Ani Karenjinoj ostavio je dubok utisak na njega. Želeo je samo da ga nešto ili neko probudi i iznenadnom, iskričavom čarolijom izbaci iz učmale kancelarije.

Литературное кафе

Moja sestra Olga i ja smo povazdan zapitkivale kako se ko upoznao.

„A ti i deda, Varenjka? Je li to bila Ljubav veka? *Je li?*“

„*Божедурье!*“, zarezala bi na to. Nikad nam nije dala pravi odgovor. Morale smo da joj izvlačimo svako dragoceno zrno te bajke, kao što marmozeti grančicom limete izmamljuju mrave iz debla baobaba. Jednu po jednu nevoljnu rečenicu.

Ali znam da je deda 1920. godine najzad otputovao teretnim brodom u Petrograd. Otisnuo se na put sa čežnjom u srcu, pod izgovorom da traži nova tržišta za porodični posao.

Stigavši manje ili više zdrav i čitav, prvo je morao da provede ceo dan odmarajući se u hotelu od iscrpljujućeg putovanja nemirnim morem, ali naposljetku je bio spreman da doživi grad. Jeo je blini s kavijarom, plovio rekom Nevom i ostao bez daha pred kao žad zelenim Zimskim dvorcem. Mora da je u nekom trenutku primetio cirkuski plakat i kupio kartu da vidi nilskog konja. Umesto toga, Varenjkinog jogunasto lice utisnulo mu se pravo u dušu. Oči su joj blistale poput ugljvlja, a kovrdžava kosa izbijala iz mađioničarevog sanduka.

Unutra je ležala moja mlada baba, usred svoje tačke. Već je ranije bila predmet pažnje muškaraca. Mnogi je pomorac i

mladi donžuan iz publike primetio te blistave oči i ponadao se. S nekima je čak pristala da se vidi posle nastupa, sad kad više nije bilo Vadima. Svi su donosili reči ljubavi, primamljivo upakovane u svilenkasti papir, ali Varenjka je brzo shvatila da se ti pokloni, kad ih raspakuje, sastoje od ukrasnih igala, šnala i zahteva. Želeli su da dopru do njene duše.

O čemu razmišljaš? Kad se vraćaš? Zašto si tako hladna?

I sve to prožeto ključalim gnevom, zato što nisu mogli da vladaju njome.

Грязная маленькая шлюха! Прлjava mala drolja!

Vadim nije bio takav. Visok metar i trideset šest, rano je shvatio kako od njega niko ništa ne očekuje i kako može biti to što jeste – i puštati druge da budu ono što jesu. Vadim nikad nije upitao Varenjku o čemu razmišlja niti da li ga voli. Naprosto je bio tu, puštajući je da sačuva svoj sopstveni obris.

Dok su ležali pod čebetom u cirkuskim kolima, gledajući se dok su pokušavali da se ugrelu, znala je da su skrojeni od istog štofa.

Malo je ljudi koji se povežu bez ijedne reči, ali nijedno od njih dvoje nije bilo sklono lakomislenim izjavama. Niti je Igor, sa svojom prevrtljivom blagolagoljivošću, usadio Varenjki poverenje prema obećanjima koja ljudi daju jedni drugima. Uprkos svojih metar i trideset šest, Vadim je bio najveći čovek kog je upoznala. A sada ga već gotovo dve godine nije bilo.

One večeri kad je deda odlučio da ode u cirkus, Varenjka je, kao i obično, ležala i posmatrala publiku iz svog sanduka.

Zamislite. Ruski nemi film: ukrajinski klovnovi na štulama trče u paru. Šetačica na žici u visini pod kupolom cirkuske šatre; jermenske akrobate hvataju jedni druge na letećim trapezima. Trube bljuju pčelinje rojeve zvuka prema gledaocima na tribinama. Na zadivljenim licima publike treperi odsjaj plamena

koji izbacuje Oleg, gutač vatre. Od nilskog konja nema ni traga ni glasa. Ali nasred prašnjavog manježa Varenjka leži li, leži dok Hanibal aplaudira iz prvog reda i oko njih se kovitlaju čestice svetlosti. Trenutak koji je dedi obećao život ispunjen lukovičastim kupolama.

Varenjkino lice ostalo mu je urezano u glavi, da ga nijedno drugo ne zameni. Onako kako su pačići koji su se tek ispilili spremni da idu za uličnom mačkom do kraja sveta, ako je ta mačka prvo što ugledaju. Do kraja za koji se može ispostaviti da je odmah iza čoška.

Prava žena, prošaputao je Hanibal sebi u bradu... Ne neka-kva razmažena glumica iz Kopenhagena, već ruska artistkinja sa sirovom snagom i očima od ugljevlja.

Njegovo interesovanje je bilo očigledno. Varenjka se nije nimalo iznenadila kad je plavokosi muškarac ostao i posle predstave, predstavivši joj se uz stidljiv osmeh na nerazumljivom ruskom.

Hanibal se nije ponašao poput ostalih njenih udvarača. Premda je bio pun ruža i poziva u šetnju, inkvizitorska pitanja nisu došla. Bio je suviše pristojan i lepo vaspitan da je upita uživa li uistinu u njegovom društvu, mada je goreo od želje da zna odgovor. Umesto toga, pripremio se na strpljivo čekanje ili tihu patnju. A ona mu je rado udovoljavala.

Ako je naprosto razmazim. Pridržavam joj vrata, držim je kao malo vode na dlanu – moraće malo-pomalo da se otvori, moraće da se preda pred ljubavlju.

Na nesreću, to što ju je držao kao malo vode na dlanu bilo je svakako najteži put do Varenjkinog srca. Imala je mišice od čelika i u takmičenju u obaranju ruku svakako bi ostavila sve svoje udvarače u prašini, zbog čega je više volela da sama otvara vrata nego da laže u pogledu stvarnog odnosa snaga i izigrava stidljivu ljubičicu.

Najbolje u vezi s njenom profesijom cirkuske artistkinje bio je trenutak kad je pretesterišu napola. Delovi tela razletali su se na sve strane. Publika se zgražala.

„*Mamice! Iseckao ju je na komadiće!*“

„*O, gospode! Ostala je bez nogu!*“

I potom, izlazak iz sanduka uz zvuke doboša: „*Ta-dam! E nisam, đavo vas odneo!*“

Deda nije znao ništa od toga. Niti je znao koliko Varenjka psuje.

„*Сволочи! Копилани!*“, smejala se svaki put kada prođu pored Cirkusa Kiniceli. Lepota u vezi s ograničenim poznavanjem stranog jezika jeste u tome što praznine možeš da popuniš rečima koje želiš da čuješ. Stoga se deda, osluškujući žestinu kojom je govorila, ohrabrujuće smeškao na svako njeno *сволочи* i obasipao je pažnjom. A Petrograd je blistao u belim noćima, bez obzira na to koliko ju je kasno pratio do kuće.

Po danu mu je pokazivala svoj deo grada. Tatarsku pijacu, ustalasano mnoštvo krznених šubara, okovanih medveda koji igraju kao pomahnitali, kavkaskih sablji – *шапек* – i tezgи prepunih slatkih kajsija, pečenih kestena i kobasica poslaganih tako da su podsećale na klavijaturu. Sporedne uličice orile su se od opklada i uzvika koji su pratili kreštave borbe petlova. Sve se osećalo na kljucanje, krv i perje. A Varenjka se srcem i dušom unosila na kladenje. Deda je stajao iza nje klimajući glavom, mada su mu borbe petlova zapravo izazivale nelagodu.

Kako je dan odmicao, prelazili su u njegov svet: Nevski prospekt, veličanstvenu, raskošnu ulicu u koju Varenjka nikad nije zalazila.

Hanibal je hteo da joj kupi svilenu haljinu boje konjaka, ali ne. Moja baba bila je švalja bez premca: svi kostimi u Cirkusu Sovalski bili su njenih ruku delo.

„*Šta fali mojoj?*“, pomislila je, iznervirana. Ali ništa mu nije rekla.

Deda je, osetivši da joj se promenilo raspoloženje, pogrešno protumačio njeno ćutanje.

„*Da ne misli možda kako tražim od nje da sama plati haljinu?*“

„*Besplatno, бесплатно*“, pokušao je ne znajući kako se kaže „na poklon“.

„Besplatnog sira ima samo u mišolovkama!“, promrsila je Varenjka.

„Molim?“

„Ništa.“

Jesam li upravo uprskao stvar? Ponosna je, ne zaboravi. Ponosna, Ruskinja i siromašna.

Ali onda mu je sinulo šta je posredi. Brže-bolje je pohvalio njenu haljinu i čutke su nastavili šetnju.

Varenjka se usput malo odobrovoljila i dok su prolazili pored modističke radnje, Hanibal je zastao. Onaj mali labud u izlogu – valjda će mu dozvoliti da joj barem toliko pokloni? Pogledala je nežna krila i prihvatila klimnuvši glavom. Obla bela pera i narandžasti kljun bili su takoreći stvoreni za Varenjku. Kontrast je doprinosa da joj oči – tako nalik onima iz nemih filmova – izgledaju još crnje i blistavije, a koža gotovo maslinasta, i deda je goreo od želje da ovekoveči taj trenutak, pa makar to bilo jedino što će mu od nje ostati.

Nateravši fotografa da izađe iz svog ateljea, zatražio je da ih fotografiše ispred Crkve Hristovog vaskrsenja i njenih kubeta sličnih šarenim bombonama. Ta fotografija i dan-danas stoji na majčinom noćnom stočiću, kao jedini dokaz dedinih avantura u Varenjkinom gradu. Na njoj se još vidi moja baba. Sitna, crnomanjasta i prkosna, sa Hanibalom. Večno mlada, sa labud-šeširićem na glavi.

Posle deset dana u Petrogradu Hanibal nije imao druge do da se nerado vrati kući. Pokušao je da zaboravi Varenjku, ali bilo je nemoguće. Tog leta su mu se udale obe sestre, svaka za svog uglednog advokata, dok im se mati pored prozora i dalje smrzavala na suncu.

Tek početkom decembra Hanibal je uspeo da nagovori oca da ga pošalje na još jedan poslovni put u Petrograd. Veletrgovac je bio prijatno iznenađen tim naglim ispoljavanjem

sinovljevog preduzetničkog duha. Zamislio je novo tržište, kupovinu sibirskog krzna za kopenhagensku buržoaziju. I odmah potom izračunao koliko bi se danskih svinja moglo otpremati u suprotnom pravcu.

Tako se Hanibal ponovo ukrcao na teretni brod. Otisnuo se na dugo putovanje preko mora prema zlatnom gradu, iako je znao da će čitavim putem patiti od morske bolesti.

*

Kad je deda konačno stigao u Petrograd, tamo je bilo dvadeset ispod nule. Srećom, Cirkus Sovalski nikad nije prestajao s radom. Čak ni zimi. Hanibal je otišao pravo tamo, a na njegovu neizmernu radost, dama je i dalje bila u svojoj kutiji, spremna da bude pretesterisana nadvoje.

Publike je bilo malo. Zarada od prodaje karata bila je mršava, šetačica po žici imala je proliv, a Varenjka istu haljinu kao i prošlog puta. Haljina je pozadi bila oprljena, jer se gutač vatre Oleg u jednom trenutku beše previše približio.

Smesta je ugledala Hanibala. Krakati muškarac koji je govorio čudnim jezikom ponovo je bio tu i sedeo je u prvom redu. Istini za volju, odonda ga je gotovo i zaboravila, zato što u njenom srcu nije bilo mesta za snove koji su obuhvatali neobavezne susrete. Čak ni pored toga što je susret sa dedom obuhvatao labud-šešir. Njeni udvarači su ionako posle nedelju dana nestajali da se nikad ne vrate. Ali ovaj se vratio. Plavokosi stranac. Da li je stvarno prevalio toliki put samo da je vidi?

„Да!“

Petrograd beše promenio izgled od prošlog puta. Putnike je sada dočekivala visoka, lepa ledena kraljica. Reka Neva tekla je zastakljena među veličanstvenim žutim dvorcima, a ceo grad se presijavao poput primamljivog suflea ukrašenog injem.

Muškarci s čupavim bradama i krznenim šubarama grejali su se na keju pored kazana vruće čorbe, a dok su razgovarali – grguravim glasovima i beskrajnim, kitnjastim rečenicama koje je bilo nemoguće odgonetnuti – dah im se dizao u ledenoplavo nebo kao iz malih fabrika oblaka.

Na uličnim uglovima pekare i čajdžinice nudile su iskušanja iza zamagljenih izloga, dok su konji vukli sanke snežnim ulicama njišteći, zveckajući praporcima i šireći nozdrve. Pored Hanibala koračala je malena Varenjka. Petrograd je disao, zlatan naspram nebeskog plavetnila, a njega je prožimao osećaj duboke, narastajuće sreće.

Jesam li poneo priručnik ruskog iz hotelske sobe? A, da, jesam, još mi je u džepu kaputa.

„*Кататься на коньках... завтра? Klizanje... sutra?*“, upitao ju je povlačeći prstom po stranicama.

Varenjka je potvrdno klimnula.

Bilo joj je drago što vreme zahteva nošenje kaputa, i pored toga što je njen bio sav izmoljčan. Skrивao je izgoretinu na leđima njene haljine.

Sledećeg dana vezivali su klizaljke dok je iz dvorišta dvorca treštala vojna muzika. Revolucionarna garda bila je posvuda, sa svojim napunjenim puškama i crvenim petokrakama na krznenim kapama. Vojnici su stajali u grupicama i pušili cigarete ne bi li im se malo toplote zavuklo pod uniformu.

Varenjka je spretno isklizala na led i poletela niz reku sjajnu poput ogledala, dok se Hanibal iza nje povodio kao pijan. Dve otmene žene u sjajnom krznu, ruku zarivenih u tople mufove, pogledale su ih i nasmejale se. Njihove crveno obojene usne poigravale su na zimskom suncu, ali Hanibal je imao oči samo za Varenjku. „*Черт меня подери, как ја хороша! Đavo da me nosi, baš mi dobro ide!*“, rekla je spuštajući klizaljke sigurnim pokretima na led.

Sve je ovo bila umilna muzika za uši moga dede, mada u priručniku nije uspeo da pronađe baš sve reči.

Negde u okolini odvijala se proba muškog hora i odjek njihovih glasova razlegao se iznad dvoraca. *Grad za bogove. Kakva silina osećanja – mogli bismo naučiti nešto iz ovoga tamo u Kopenhagenu.*

Deda je morao da žrtvuje jedno poslepodne s Varenjkom i ponaša se kao ubedljivi predstavnik veletrgovinskog preduzeća. Uspeo je da potpiše više unosnih ugovora s trgovcima sibirskim krznom, koji su bili više nego spremni da poslušaju sad kad su boljševeci došli na vlast.

Ipak, Hanibal je svake večeri kupovao kartu za mesto u prvom redu, i svake večeri je posmatrao kako Varenjku testerišu napola. Premda je znao da je ne povređuju, srce bi mu se uzlupalo dok je orkestar proizvodio zvuk cepanja kostiju i kidanja kože. *Krvoprolice* za balalajku, testeru, tubu, violu, harmoniku i bubnjeve.

Publika je bila oduševljena.

Hanibal se u međuvremenu ozbiljno zabrinuo za Varenjkinu dobrobit. Petrograd je možda bio prizor dostojan bogova, ali poštovanja prema ljudskom životu bilo je zanemarljivo malo.

„Pogledaj“, izusti Hanibal užasnuto jednog poslepodneva.

Mrtav čovek ležao je ničice, smrznut, na zaleđenoj Nevi, ali niko nije zastajao niti obraćao pažnju na njega. Ljudi su prolazili ne okrećući glavu.

„Случается“, samo je rekla Varenjka. „Dešava se...“

Kad se led na reci otopi, leš će naprosto otploviti u Botnijski zaliv, a život će ići dalje.

U Hanibalu je najednom nestalo svake sumnje.

Ona mora poći sa mnom u Dansku!

Zamisao koja je dotle izgledala kao nestvarna i nemoguća, smesta je postala opipljiva.

Te večeri, pre no što će se narednog jutra, zajedno s paletama punim sibirskog krzna, brodom otisnuti ka Danskoj, deda je sa